

ISSN: 2146-1740
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd,
Doi: 10.54688/ayd.1350870
Araştırma Makalesi/Research Article

6 ŞUBAT 2023 DEPREMLERİNDE SOSYAL YARDIMLAR: SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKIFLARININ ROLÜ

SOCIAL ASSISTANCE IN THE FEBRUARY 6, 2023 EARTHQUAKES: THE ROLE OF SOCIAL ASSISTANCE AND SOLIDARITY FOUNDATIONS

Ahmet AYDIN¹

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
27/08/2023

Kabul:
03/01/2024

Doğal afetler, hayatı olağan akışından çıkararak insanları yardıma muhtaç hale getirmektedir. Afetlerden sonra yerel ve bireysel yardımlar devreye girse de, özellikle büyük afetlerde devlet imkanları kaçınılmaz olarak devreye girmektedir. Türkiye’de devletin sosyal yardım politikalarının farklı ayakları olmakla beraber topluma en yakın örgütlenmenin Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) olduğu söylenebilir. Devlet, ülke çapında örgütlenen SYDV’ler üzerinden çeşitli yardım faaliyetlerinde bulunmaktadır. 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş il sınırlarında gerçekleşen iki büyük deprem sonrasında SYDV’ler kritik bir rol oynamış, ayrıca yeni kurulan Afet Acil Sosyal Yardım ekiplerinin ilk çalışmasına destek vermiştir. Çalışmada, deprem bölgesinde yaşayan ve yardım faaliyetlerinde yer alan yazar tarafından çıkarımlar yapılmış, böylece SYDV’lerin deprem yardımları sürecindeki rolünün ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bu süreçte SYDV’lerin; sahip oldukları sosyal yardım bilgisi ve tecrübesiyle afet döneminde görev alan resmi ve özel ekiplere rehberlik, koordinasyon ve saha operasyonu anlamında destek sağladığı görülmüştür. Bu durum, SYDV’lerin acil afet yardımları yapılanmasında önemli bir bileşen olabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Sosyal yardım, Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfi, Afet acil sosyal yardım.

Jel Kodları: H84, Q54, I32, I38, P46.

¹**Sorumlu Yazar:** Dr., Siyaset Bilimci, ORCID: 0000-0003-3521-2188, ahmetaydin7@gmail.com

Atıf: Aydın, A. (2024). 6 Şubat 2023 depremlerinde sosyal yardımlar: Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının rolü. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 15(1)-Deprem Özel Sayısı-, 235-260.

Abstract

Article Info

Received:
27/08/2023

Accepted:
03/01/2024

Natural disasters take life out of its normal course and make people in need of help. Although local and individual aids come into play after disasters, especially in major disasters, state facilities inevitably come into play. Although there are different pillars of the state's social assistance policies in Türkiye, it can be said that the organization closest to the society is the Social Assistance and Solidarity Foundations (SASF). The state provides various aid activities through SASFs organized throughout the country. On February 6, 2023, after two major earthquakes that occurred within the borders of Kahramanmaraş province, SASFs played a critical role, and also contributed to the initial work of the newly established Disaster Emergency Social Assistance teams. In the study, inferences were made by the author, who lived in the earthquake zone and took part in the aid activities aimed to reveal the role of SASFs in the earthquake aid process. In this process, it was observed that SASFs, with their social assistance knowledge and experience, provided support to the official and private teams in terms of guidance, coordination and field operations. This shows that SASFs can be an important component in the structuring of emergency disaster assistance.

Keywords: Earthquake, Social assistance, Social assistance and solidarity foundation, Disaster emergency social assistance.

Jel Codes: H84, Q54, I32, I38, P46.

Extended Summary

Earthquakes, which disrupt the normal course of life and their unpredictable occurrence in terms of location and time, are one of the most devastating natural disasters that can leave humanity feeling the most helpless. The destructive impact of earthquakes varies depending on the magnitude of the earthquake, the natural conditions of the geographical area in which it occurs, and the resilience of the human-made structures. While earthquakes can lead to a significant loss of lives, they also pose a threat to the survivors, particularly in terms of shelter and access to food. One of the countries located in an earthquake-prone region and experiencing frequent strong earthquakes is Türkiye. Most recently, on February 6th, 2023, two major earthquakes that occurred within the borders of Kahramanmaraş province have resulted in significant destruction. These earthquakes, which affected 11 provinces, led to the loss of tens of thousands of lives and left millions of people in need of assistance. While individual or NGO-based relief efforts partially responded to the aid requests, the primary expectation for assistance has been directed towards government resources and capabilities.

The Republic of Türkiye is a state that strives to develop a social state concept and aims to generate structural solutions in this regard. In this context, particularly since the 1980s, steps have been taken towards the institutionalization of the social assistance concept. In the aftermath of the February 6th earthquakes, the government took steps to mobilize state resources to the highest level. Due to the magnitude and destructive impact of the earthquake, not only disaster and social assistance institutions but also other organizations were tasked to initiate relief activities. In line with this, one of the teams involved in these efforts is the Social Solidarity and Assistance Foundations (SASF). Although SASFs do not have an official public institution status, they operate under government guidance and are established in every province and district of Türkiye. The purpose of SASFs, managed by boards of trustees with the natural presidency of governors or district governors who are in top charge of provinces and districts in Türkiye, is to prioritize the poorest segments of society while carrying out assistance activities for those in need. The most important characteristics of SASFs that make them distinctive among other aid-focused institutions and organizations are their widespread reach to the remotest villages of Türkiye and their proximity to the poorest segments of society.

SASFs also work in extraordinary periods owing to their social assistance experience in ordinary periods. During situations like floods, fires, storms and epidemics, the SASF working in the relevant region provides in-kind and cash aid, and when similar situations occur across the country, all foundations are put on alert. During the Covid-19 pandemic, which started in China in 2019 and affected the world, SASFs met the needs of people who could not leave their homes during the curfews imposed due to the pandemic. Therefore, the pandemic period demonstrated the competence of SASFs during extraordinary times. The February 6 earthquake relief efforts were another extraordinary experience for SASFs.

In the study, the author, who resides in the earthquake-stricken area and participated in the aid activities following the earthquakes on February 6th, assess the earthquake assistance process and draw conclusions. In this way, the process of earthquake aid was intended to be observed in its natural environment, aiming to identify the role of SASFs, an important actor in this process. The study also highlighted the Emergency Disaster Social Aid teams established by the General Directorate of Social Services, in order to engage in social aid activities during disaster periods. The fact that these teams are mostly comprised of SASF personnel signifies the importance and effectiveness of SASFs during extraordinary periods.

In conclusion, the study has identified that SASFs have provided benefits in three areas during the earthquake relief process owing to their accumulation of knowledge about socio-cultural, socio-economic, and geographical structures. These are; providing guidance to other aid teams and managers, coordinating the aid activities systematically, and conducting fieldwork. It is anticipated that the study will contribute to the literature by demonstrating the significance of local organizational structures in social aid activities during extraordinary periods.

1. Giriş

Devlet imkanlarıyla yapılan sosyal yardımlar sosyal devlet anlayışının bir yansımasıdır. Sosyal devlet anlayışı, insanların kendi hallerine bırakılarak sosyal adaletin sağlanamayacağı, toplumdaki ekonomik ve kültürel dengesizliğin giderilemeyeceği kabulü üzerine gelişmiş ve anayasalarda yer almış bir ilkedir. Bu ilke doğrultusunda üretilen politikalardan biri dezavantajlı gruplara yöneliktir. Bu kapsamda çeşitli sosyal yardımlar yapılır ve sosyal denge iyileştirilmek istenir (Azrak, 1961: 208-211). Sosyal yardım fonksiyonu, özellikle modernizmin ekonomiyi, siyaseti ve toplumsal yapıyı değiştirmesiyle birlikte devletin yüklenmesi gereken bir görev haline gelmiştir. Buna yol açan temel faktörlerden biri geleneksel aile dayanışmasının bozulmasıdır. Özellikle Fransız Devrimi ile birlikte Batı toplumlarında geleneksel büyük aile anlayışı yıkılmış ve aileler küçülmüştür. Buradaki “büyük aile” ile temelde feodal beyler ve aileleri kastedilmektedir. Ancak zamanla, geleneksel aile yapısındaki çözülme yaygınlık kazanmış ve modern toplumun özelliklerinden biri olmuştur. Birey, toplumun öznesi ve bağımsız bir karar verici olarak sunulmuştur. Buna ek olarak sanayileşmenin bireyselleşme üzerindeki etkisi de aileleri küçültmüştür. Geleneksel yaşamda birlikte çalışıp birlikte tüketen geniş ailelerin yerini tek başına fabrikalarda çalışıp kendi kazancına odaklanan bireyler almaya başlamıştır (Cansel, 1969: 12). Böylece birey, devletle birlikte modern paradigmaya göre tanımlanmaya başlanmış, modernizmin sunduğu yaşam tarzı toplumları tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar geleneksel unsurlardan uzaklaştırmıştır (Giddens, 1994: 12). Dolayısıyla geleneğe bir karşı duruş sergileyen modern devlet, Poggi'nin belirttiği gibi “kendiliğinden büyüyen gelişmiş bir yapı olmaktan çok yapay olarak oluşturulmuş bir yapıdır.” (Poggi, 2012: 14). Modern devlet, toplumu ilgilendiren her konuda belirleyici bir aktör olarak devreye girmekte, hayatın her alanını kuşatan kurallarıyla insanların günlük hayatını ve istediği toplumsal yapıyı inşa etmeye çalışmaktadır. Modern paradigmaya uygun bir toplum inşası, insanları tüketime dayalı bir yaşam biçimine sürüklemekte ve bireyci anlayışı beslemektedir. Bireyci anlayış ise geleneksel dayanışma kültüründe “başkaları için” harcanan enerjiyi kendi çıkarlarına kanalize etmeyi daha rasyonel bulur. Bu yapı içerisinde modern devlet, kurduğu sistemin devamlılığını sağlamak için dezavantajlı gruplara ve ortak fayda kapsamındaki ihtiyaçlara yönelik sosyal politikalar üretmek durumundadır. Dolayısıyla sosyal devlet uygulamalarının ve bunun ayaklarından biri olan sosyal yardımların, modernlik öncesi dönemlerden farklı olarak yeniden şekillendiği ve modern devlet ve toplum yapısının zorunlu bir sonucu olarak kendini gösterdiği söylenebilir.

Sosyal yardımlar, asgari ihtiyaçlarını karşılayabilecek imkanlara sahip olmayan ve farklı yoksulluk türleri içerisinde değerlendirilen toplum üyelerine yönelik faaliyetleri ifade etmektedir. Bu faaliyetlerle yoksulluk durumundaki insanların yaşam şartları iyileştirilir ve sosyal denge sağlanmaya çalışılır. Yoksulluk iki genel kategoride ifade edilir. Bunlar mutlak yoksulluk ve göreceli yoksulluktur. Mutlak yoksulluk insanların hayatta kalmak için gıda ve barınma gibi asgari imkanlara sahip olamamasını (Şenses, 2006: 63), göreceli yoksulluk ise asgari ihtiyaçların karşılanmasına rağmen sağlık ve eğitim gibi olanaklardan yeterince faydalanamamayı ve toplumdaki ortalama refah düzeyinin altında kalmayı ifade eder (Taş & Özcan, 2012: 3). Siyasal iktidarlar konjonktüre göre ürettiği sosyal yardım politikalarıyla, mutlak yoksulluğu tamamen bitirmeyi, göreceli yoksulluğu ise kontrol altında tutulan bir duruma dönüştürmeyi hedefler.

Olağan dönemlerde sosyal yardım uygulamaları belirli planlar içerisinde ve genellikle uzun vadeli gerçekleşirken, aniden meydana gelen olaylara yönelik yaklaşım değişkenlik göstermektedir. Olağan dönemlerdeki sosyal yardımların uygulama kriterleri, olağanüstü dönemlerde gerçekleşen olayın etkilediği mekân ve insanlar özelinde esnetilir ve en hızlı şekilde sonuç alınması istenir. Olağanüstü dönemlere sebep olan ve hayatın olağan akışını bozarak insanları yardıma muhtaç hale getiren olaylar arasında savaş, epidemi ve pandemi gibi olayları saymak mümkünken, en yaygın ve beklenmedik olaylar doğal afetlerle gerçekleşmektedir.

Doğal afetler çok sayıda ölüm ve yaralanma vakasına sebep olabilmekle beraber, hayatta kalabilen insanların en temel ihtiyaçları olan gıda ve barınma olanaklarını ortadan kaldırabilen bir özelliğe sahiptir. Afetin büyüklüğü, bu iki temel ihtiyacın karşılanması için gerekli yardım kaynağının önemine işaret eder. Küçük ölçekli afetlerde yerel dinamiklerin desteğiyle afetzedelerin ihtiyaçları karşılanabilmekte, özellikle afet bölgesindeki sosyal yapının güçlü bir dayanışma kültürüne sahip olduğu durumlarda bu ihtiyaçlar çok hızlı ve verimli şekilde giderilmektedir. Ancak, afetin şiddeti ve yaygınlığı büyük olduğunda yerel dinamiklerin çabası yeterli olamamakta ve devlet desteği zorunlu hale gelmektedir.

Devletin sosyal dengeyi korumayı ve toplumdaki dezavantajlı grupların yardım ihtiyacını karşılamayı amaçlayan fonksiyonu, sosyal devlet anlayışı kapsamında ifade edilmektedir. Türkiye’de sosyal yardım anlayışı 1961 Anayasasındaki “sosyal devlet” vurgusuyla en üst seviyede resmiyete kavuşmuş olsa da uygulamadaki yaygınlık 1980’ler itibarıyla artmaya başlamıştır. 1980’lerden önce sosyal yardım politikalarının yaygınlaşmamasının sebebi; toplumdaki yardımlaşma ve dayanışma duygusunun yeterli olduğu düşüncesi, toplumsal talebin

etkili olamaması ya da devletin öncelikleri ile ilişkilendirilebilir. 1980’li ve 1990’lı yıllarda atılan adımların ise iç siyasetteki istikrarsızlık, terörle mücadele ve ekonomik sorunlar gibi birbiriyle bağlantılı çeşitli sebeplerle sınırlı bir seviyede kaldığı söylenebilir. Sosyal devlet anlayışındaki asıl önemli gelişmeler 2000’li yıllarda gerçekleşmiştir. Bu yıllarda sosyal yardımların uygulama alanı genişletilmiş ve bu alandaki kurumlar daha nitelikli hale getirilmiştir. Bu kurumlardan biri de toplumun dezavantajlı kesimine yönelik faaliyetler yapılması amacıyla güçlendirilen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarıdır (SYDV).

SYDV’ler sürekli sahada ve toplumla yakın temas halinde olan bir örgütlenmedir. Türkiye’nin her il ve ilçesinde örgütlenen bu vakıflar toplumun ekonomik açıdan dezavantajlı kesimlerine yönelik ayni ve nakdi yardımlarda bulunmakla beraber çeşitli sosyal hizmet projeleri yürütmektedir. Saha çalışmalarının kendilerine sağladığı bilgi ve tecrübe sayesinde her vakıf sorumluluk alanındaki bölgede sosyal, ekonomik ve coğrafik yapının özelliğine göre hareket edebilmekte ve bu sayede yardım faaliyetlerini olabildiğince verimli bir şekilde yerine getirebilmektedir. Vakıfların bu özellikleri olağan dönemlerde olduğu gibi olağanüstü dönemlerde de önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş il sınırlarında gerçekleşen iki büyük deprem (bundan sonra 6 Şubat depremleri şeklinde anılacaktır) sonrasında ortaya çıkan yıkım, devlet desteğini en üst seviyede zorunlu hale getirmiş ve devlet kurumları harekete geçirilmiştir. Ancak Türkiye, yakın tarihte yaşadığı diğer büyük depremler sebebiyle bu konuda tecrübe sahibi olsa da 6 Şubat depremlerinin aynı anda 11 ili etkileyecek kadar geniş bir alanda gerçekleşmesi, sadece devletin değil, yardım odaklı Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK), diğer toplumsal dinamiklerin ve bölgede yaşayan insanların tahminlerini ve tedbirlerini aşmıştır. Dolayısıyla Türkiye’nin bu depreme birçok açıdan hazırlıksız yakalandığı ve depremden sonraki en kritik zaman olan ilk 72 saatte hem bireysel çabalarla ihtiyaçların karşılanması anlamında hem de deprem bölgesine yardım ulaştırma konusunda çeşitli aksamlar yaşandığı görülmüştür. Bu süreçte SYDV’ler en önemli kurumlardan biri olarak harekete geçmiş ve yardım faaliyetlerinde etkin bir rol almıştır. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına (ASHB) bağlı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğü (SYGM) çatısı altında, olağandışı durumlarda sosyal yardımların en hızlı şekilde dağıtılması amacıyla 2022 yılında kurulan Afet Acil Sosyal Yardım (ASYA) ekipleri (ASHB, 2023e: 148) ise ilk afet tecrübesini 6 Şubat depremlerinde yaşamış ve çalışmalarında SYDV’lerin desteğini almıştır. Bu çerçevede çalışmada, öncelikle doğal afet olarak deprem olgusu ve devletin sosyal yardım fonksiyonu Türkiye özelinde özetlenmiş, daha sonra SYDV’lerin kurumsal yapısı, faaliyetleri ve çalışma prensibi aktarılmıştır. Devamında, 6

Şubat depremlerinden sonra yapılan yardım faaliyetleri ve SYDV'lerin 6 Şubat depremleri sebebiyle yürütülen yardım faaliyetlerindeki rolü üzerinde durulmuştur.

2. Doğal Afet Olarak Deprem

Olağandışı olaylar arasında yer alan afetler; doğal afetler, insan kaynaklı afetler ve teknoloji kaynaklı afetler olmak üzere üç türde ifade edilmektedir. İnsan kaynaklı afetler için savaşlar ve terör faaliyetleri, teknolojik afetler için nükleer santrallerdeki sızıntılar örnek verilebilir. Doğal afetler ise sel, deprem, tsunami, fırtına ve heyelan gibi doğa olaylarıyla kendini göstermektedir. Afetler, insanların hayatını olağan akışından çıkarmakta ve insanları birçok konuda yardıma muhtaç hale getirmektedir. Bu anlamda afet olgusunu tarif eden en yaygın tanımlama; “fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, günlük yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen, etkilenen topluluğun kendi imkân ve kaynaklarıyla üstesinden gelemeyeceği doğal, teknolojik veya insan kökenli olaylar ve bunların doğurduğu sonuçlardır” şeklinde yapılmaktadır (AFAD, 2011: 1-3).

İnsanların mücadele etmekte zorlandığı ve bu yüzden afet olarak değerlendirdikleri olaylar dünyanın bütün bölgelerini etkilemektedir. Devletlerarası işbirlikleri ile afetlerle mücadele edilmekte ve bu afetlerin sebep olduğu kayıpları azaltmaya yönelik küresel çapta çalışmalar yapılmaktadır. İnsani yardım faaliyetlerinin verimliliğini arttırmak amacıyla faaliyet gösteren ve dünya çapında en önemli afet veri tabanlarından biri olan Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi CRED (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters) ve Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi UNDRR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction) tarafından 2020 yılında hazırlanan rapora göre afetlerin sıklığı ve sebep oldukları hasar artış göstermektedir. Örneğin 2000-2019 yılları arasında doğal afetlerin sayısında, önceki 20 yıllık döneme göre %74 civarında artış yaşanmıştır. Ayrıca raporda, küresel ısınmanın doğal afetleri sıklaştırdığı vurgulanmış ve küresel ısınmayla mücadelenin önemi üzerinde durulmuştur (CRED & UNDRR, 2020: 5).

CRED bünyesinde faaliyet gösteren Acil Durum Veri Tabanı EM-DAT (Emergency Disaster Database) verilerine göre 2000-2019 yılları arasında dünya çapında 7348 doğal afet¹ kaydedilmiştir. 4 milyardan fazla insanın etkilendiği bu afetlerde yaklaşık 1,23 milyon insan hayatını kaybetmiş, 3 trilyon ABD dolarına yakın ekonomik kayıp yaşanmıştır. Bu dönemde gerçekleşen doğal afetlerin çoğunu %44 ile 3254 sel afeti oluştururken, %28 ile ikinci sırada

---

¹ EM-DAT bir doğa olayını afet olarak kabul etmesi için şu dört unsurdan birinin gerçekleşmesini beklemektedir; yaşanan olayda en az on kişinin hayatını kaybetmesi, en az 100 kişinin etkilenmesi, olağanüstü hal ilanı ve uluslararası yardım çağrısı (CRED & UNDRR, 2020: 8).

yer alan fırtına afetlerinin sayısı 2043 olarak kaydedilmiştir. Doğal afet olarak değerlendirilen 552 deprem afeti ise %8 ile üçüncü sırada yer almaktadır (CRED & UNDRR, 2020: 4,10). Afet türüne göre gerçekleşen ölüm sayısına bakıldığında ise deprem afeti ilk sırada yer almıştır. 2000-2019 yılları arasında yaşanan doğal afetlerde can kayıplarının %58 depremlerde gerçekleşmiş ve 721.318 insanın hayatını kaybetmiştir (CRED & UNDRR, 2020: 16). Dolayısıyla depremlerin bütün doğal afetler içerisindeki payı düşük görünse de sebep olduğu can kayıpları açısından en tehlikeli doğal afet türü olduğu söylenebilir.

Depremler farklı türlerde meydana gelebilmektedir. Az bilinen ve yerel düzeyde kalan deprem türleri olarak; aktif yanardağlardaki hareketlerden kaynaklanan “volkanik depremler” ve yeraltındaki mağaraların ve boşlukların çökmesi ile oluşan “çöküntü depremleri” sayılabilir. En yaygın deprem türü yer tabakaları arasındaki hareketlerden kaynaklanan “tektonik depremler”dir. Dünyadaki depremlerin yaklaşık %90’ını tektonik depremler oluşturmaktadır. Bu depremler büyük mal ve can kaybına yol açmaktadır. Başka afetler de deprem kaynaklı olabilmektedir. Örneğin, tsunamiler derin denizlerde gerçekleşen tektonik depremlerden kaynaklanmaktadır (İşçi, 2008: 961).

Doğal afetler arasında yer alan depremler kısaca “yer kabuğu hareketleri” (Özdoğan, 1993: 53) şeklinde tanımlanmaktadır. Daha kapsamlı bir tanıma göre; "yer kabuğu içindeki kırılmalar nedeniyle ani olarak ortaya çıkan titreşimlerin dalgalar halinde yayılarak geçtikleri ortamları ve yer yüzeyini sarsma olayına deprem denir." (AFAD, 2019). Bu tanımda vurgulandığı üzere depremler “ani” bir şekilde ortaya çıkar, dolayısıyla zamanı ve yeri önceden bilinmemektedir. Depremin sebep olduğu tahribat, teknolojiyi en üst seviyede kullanan toplumları bile çaresiz bırakmaktadır. Depremin yerini ve zamanını kesin şekilde tespit etmeye yönelik çalışmalar 1960’lı yıllardan itibaren yoğunlaşmış ancak henüz olumlu sonuç alınamamıştır (İşçi, 2008: 970; AFAD, 2019).

1900-2016 yılları arasındaki verilere göre dünyada en çok depremin yaşandığı ülke Çin’dir. Aynı dönemde Türkiye (beşinci sıradaki Japonya’nın önünde yer alarak) en çok depremin yaşandığı dördüncü ülke olmuştur (Statista, 2016). Deprem kuşağında bulunan Türkiye, depremlerin şiddet sınıflandırmasına bakıldığında en şiddetli depremlerin olduğu bölgelerden biri olan Akdeniz ülkeleri arasında yer almaktadır (Özdoğan, 1993: 54). Türkiye’deki afetlerde can kayıplarının çoğu depremlerde gerçekleşmiştir (AFAD, 2018: 42). 1900 yılından sonra moment büyüklüğü 7,0 ve üzerinde meydana gelen depremler arasında ağır can kaybı ve büyük çaplı hasar yaşanan depremlerden biri 1939 yılında Erzincan’da 7,9 büyüklüğünde (32.968 can kaybı), bir diğeri 1999 yılında Gölcük’te 7,8 büyüklüğünde (17.480

can kaybı) gerçekleşmiştir (İşçi, 2008: 974-976). Tüm bunların üstüne çıkan ve her açıdan en büyük mal ve can kaybına yol açan depremler ise 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş'a bağlı Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde yaşanmıştır. 6 Şubat depremlerinde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bini aşmış bulunmaktadır (Anadolu Ajansı, 2023b). Türkiye'de 1900 - 2017 yılları arasında en az 6,0 büyüklüğünde 210 deprem meydana geldiği ve bu süreçteki depremler sebebiyle hayatını kaybedenlerin toplam sayısının yaklaşık 86 bin (AFAD, 2018: 46) olduğu düşünüldüğünde, 6 Şubat depremlerinin sebep olduğu can kaybı sayısının büyüklüğü daha trajik bir şekilde kendini göstermektedir.

3. Türkiye'de Sosyal Yardım Anlayışı

Türkiye Cumhuriyeti, modern devlet yapılanmasını benimsemiş ve Batı merkezli siyasal, toplumsal ve ekonomik bir sistemi genel devlet politikası olarak benimsemiştir. Bu yapı içerisinde sosyal yardım anlayışı geleneksel öğelerle birlikte sentez bir şekilde ilerlemiş ve zamanla modern anlayışa uygun yapısal reformalar gerçekleşmiştir. Türkiye'de sosyal yardım/hizmet kurumlarının ilk örneğinin, özellikle I. Dünya Savaşı sürecinde kimsesiz kalan çocukları koruma altına almayı amaçlayan 1917 kuruluş tarihli Himaye-i Etfal Cemiyeti olduğu söylenebilir. Bu cemiyet süreç içerisinde faaliyet alanını geliştirerek farklı isimler almış ve son olarak 2011 yılı itibarıyla Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü adı altında hizmet vermeye devam etmiştir.²

Türkiye'de sosyal devlet anlayışına olan ilginin 1960'lar itibarıyla artmaya başladığı söylenebilir. Zira devletin sosyal yönüne dönük anayasal ibare 1961 Anayasası ile gerçekleşmiş ve 2. maddede "sosyal bir hukuk devleti" vurgusu yapılmıştır. 1963 yılında Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü (SHGM) 225 sayılı Kanun'la kurulmuştur. Batılı bir sosyal hizmet anlayışının yerleşmeye başladığı bu yıllarda sosyal hizmet alanında mesleki eğitimler verilmiş ve kurumsallaşmanın yolu açılmaya başlamıştır. Kurumsallaşmanın en somut adımları 1980'li yıllarda atılmıştır. 1983 yılına kadar faaliyet gösteren SHGM'den sonra 2828 sayılı Kanun'la kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) daha geniş kapsamlı faaliyetler göstermiş ve sosyal devlet ilkesine uygun bir örgütlenmeyle devletin sosyal hizmet fonksiyonunu yerine getirmeye çalışmıştır (Taşgın & Özel, 2011: 180-182).

1980'li yıllarda kurumsallaşma girişimleri hızlanmış ve aile odaklı bir yaklaşım sergilenmiştir. 1989 yılında kurulan Aile Araştırma Kurumu, 2004 yılında Aile ve Sosyal

---

² Himaye-i Etfal Cemiyetinin tarihçesi hakkında bkz. <https://www.aile.gov.tr/chgm/teskilat-yapisi/kurum-hakkinda/>

Araştırmalar Genel Müdürlüğü olarak faaliyetlerine devam etmiştir. Sosyal yardım alanındaki en önemli başlangıcın ise 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu³ ile gerçekleştiği söylenebilir. Bu Kanun’la birlikte Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu⁴ (SYDTF) oluşturulmuş ve sosyal devlet anlayışının yoksul kesimlere yönelik zemini şekillenmeye başlamıştır. 2000’li yılların başlarına kadar ağır ilerleyen sosyal yardım uygulamaları zamanla artış göstermeye başlamıştır. Parçalı bir şekilde ilerleyen sosyal yardım faaliyetlerinin daha verimli çalışabilmesi amacıyla birçok kurum⁵ 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı⁶ çatısı altında toplanmıştır (ASHB, 2023e: 20, 135). ASHB’nin koordinasyonunda yapılan sosyal yardımlar ve yürütülen projeler Türkiye’nin her il ve ilçesine ulaşmış durumdadır. Sosyal yardımlar, hane bazlı değerlendirme süreçleri üzerinden gerçekleştirilmekte ve asgari yaşam ihtiyaçlarını ifade eden mutlak yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmaya öncelik vererek, göreceli yoksulluk oranını düşürmeyi hedeflemektedir. Türkiye’deki yoksulluk durumu, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından her yıl araştırılmaktadır. Türkiye’de 2013-2022 yılları arasındaki yoksulluk oranları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1
Eşdeğer Hane Halkı Kullanılabilir Fert Gelirine Göre Hesaplanan Yoksulluk Oranı (%), 2013-2022.

Anket Yılı	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Gelir Referans Yılı	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Medyan Gelirin %40’ına göre	9,1	8,7	8,7	8,4	7,4	7,9	8,3	8,9	8,5	7,6
Medyan Gelirin %50’sine göre	15,0	15,0	14,7	14,3	13,5	13,9	14,4	15,0	14,4	14,4
Medyan Gelirin %60’ına göre	22,4	21,8	21,9	21,2	20,1	21,2	21,3	21,9	21,3	21,6
Medyan Gelirin %70’ine göre	29,5	29,4	29,5	28,7	28,1	28,5	28,5	29,0	28,7	29,3

Kaynak: TÜİK, 2022.

³ 3294 sayılı Kanun için bkz. <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-tesvik-kanunu/>

⁴ SYDTF, yoksullukla mücadelede ihtiyaç duyulan kaynağın sürekliliğini ve resmîyetini sağlamak amacıyla oluşturulan bir fondur. SYDTF hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.aile.gov.tr/sygm/genel-mudurluk/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-tesvik-fonu/>

⁵ “Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Başkanlığı ve Primsiz Ödemeler Genel Müdürlüğü’nün faaliyetleri 2011 yılında 633 sayılı KHK ile kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı çatısı altında birleştirilmiştir. 21.04.2021 tarih ve 31461 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan 73 No’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile mülga Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı; Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere iki Bakanlık olarak teşkilatlandırılmıştır” (ASHB 2023e: 20).

⁶ Bakanlığın ismi, 2018 yılında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı birleşerek Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı; 2021 yılındaki bölünmeyle birlikte Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olarak değiştirilmiştir. Bkz. <https://www.aile.gov.tr/bakanlik/hakkinda/tarihce/>

Tabloda 1'deki verilere göre, belirtilen 10 yıl içerisinde yoksulluk durumunda önemli bir değişim yaşanmamıştır. Ancak Türkiye'nin Covid-19 pandemisi, doğal afetler ve diğer sebeplerle ekonomik sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Buna rağmen yoksulluk oranları dramatik bir yükseliş göstermemiştir. Bu durumu anlamlandırmak için sosyal yardım harcamalarındaki artışa bakmak yardımcı olabilir. Tablo 2'deki veriler aynı periyottaki toplam sosyal yardım harcamalarının yaklaşık tutarlarını göstermektedir. Buna göre toplam sosyal yardım harcamaları 2022 yılında 151,9 milyar TL'ye ulaşmıştır. Tablo 1'de özellikle 2017 yılından sonra yoksulluk oranları 2021 yılına kadar artış eğilimi göstermiştir. Tablo 2'ye bakıldığında ise 2017-2022 yılları arasındaki sosyal yardım harcamasının toplam artış oranının (36 Milyar TL'den 151,9 Milyar TL'ye) yaklaşık %422 olduğu görülmektedir. Sosyal yardımların, toplumun özellikle en yoksul kesimini hedeflediği düşünüldüğünde, yoksulluk oranlarındaki istikrarlı görünümün sosyal yardımlardaki artışla ilgili olduğu söylenebilir.

Tablo 2
Türkiye'de Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarları

Yıllar	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Toplam Sosyal Yardım Harcaması Tutarı (Milyar TL)	20,8	20,4	25,8	32,0	36,0	43,0	55,0	69,0	97,8	151,9
Önceki Yıla Göre Artış Oranı %	-	-1,9	26,5	24,0	12,5	19,4	27,9	25,5	41,7	55,3

Kaynak: Tablodaki veriler ASHB'nin 2013-2022 yılları arasında yayınladığı faaliyet raporları⁷ baz alınarak yazar tarafından hazırlanmıştır.

Yoksulluk durumunu gösteren önemli bir veri ise “sürekli yoksulluk” araştırmasına dayanmaktadır. Sürekli yoksulluk, son dört yıl içerisinde; son yıl dahil olmak şartıyla, en az üç yıl yoksul kategorisine dahil edilen fertler baz alınarak hesaplanmaktadır. Buna göre Türkiye'deki “sürekli yoksulluk” oranı 2018-2022 döneminde %12,7'den %14,0'a yükselmiştir (TÜİK, 2022). Sürekli yoksulluk oranları üzerinden bakıldığında, görece yoksullukta gerçekleşen artış Tablo 1'deki verilere kıyasla daha net anlaşılmaktadır.

Türkiye'deki sosyal yardım faaliyetlerinin çeşitliliği, parasal miktarı ve yaygınlığı artmaktadır. Bu süreçte ekonomik krizler karşısında sosyal yardımlar efektif şekilde devreye girmiştir. Yukarıdaki verilere göre sosyal yardım politikaları, genel olarak görece yoksulluk oranındaki yükselişi engelleyemese de, mutlak yoksulluk riski taşıyan medyan gelirin %40'lık kesimindeki yoksulluk oranını (Tablo 1) 2022 yılında %7,6'ya düşürebilmiştir. Bu anlamda Türkiye'de uygulanan sosyal yardımların, olağan dönemlerle birlikte Covid-19 pandemisi gibi

⁷ Ayrıntılar için bkz. <https://www.aile.gov.tr/raporlar/yillik-faaliyet-raporlari/>

olağanüstü dönemlerde yaşanan ekonomik sorunlar karşısında olumsuz yönde etkilenen yoksulluk oranlarındaki dramatik artışları engellediği söylenebilir.

Türkiye’de devletin sosyal yardım anlayışı toplumun ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmektedir. Bununla beraber toplumdaki sosyal yardım anlayışı geleneksel unsurlardan kopmuş değildir. Türkiye toplumu sosyolojik açıdan duygusal davranış eğilimi ve dayanışma duygusu güçlü bir toplumdur (Erdoğan, 2023: 721). Toplumdaki sosyal yardım anlayışındaki farkındalıkla kurulan STK’lar da yardım alanındaki en önemli unsurlardan biri haline gelmiştir. STK’lar, özellikle olağanüstü dönemlerdeki faaliyetleriyle öne çıkmakta (Anadolu Ajansı, 2023c) ve Türkiye toplumunun geleneksel yardımlaşma anlayışını göstermektedir. Sadece yurt içinde değil dünyanın birçok yerinde gerçekleştirdikleri faaliyetlerle etkinliğini gösteren STK’lar toplumdaki dayanışma duygusundan beslenmektedir. Son olarak yaşanan 6 Şubat 2023 depremleri de bu dayanışmayı göstermiştir (Bozkurt, 2023). Dolayısıyla, devlet yardımlarındaki artışın ve yaygınlığın geleneksel yardımlaşma eğilimiyle birlikte ilerlediği ve Türkiye’deki sosyal yardım anlayışının hem toplumsal bilinç seviyesinde hem de devlet politikası olarak canlılığını koruduğu söylenebilir.

4. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları, 1986 yılında çıkarılan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu 7. madde doğrultusunda her il ve ilçede kurulmuştur. ASHB’ye bağlı SYGM koordinasyonunda çalışan ve 1003 şubesiyle Türkiye’nin her il ve ilçesinde örgütlenen SYDV’ler aynı Kanun’la kurulan SYDTF’nin finansörlüğünde faaliyet göstermektedir. SYDV’ler üzerinden aile, barınma-gıda, engelli-yaşlı, eğitim ve sağlık yardımları şeklinde 5 genel kategoride toplam 45 çeşit yardım programı uygulanmaktadır.⁸ Vakıflarda toplam 8.779 daimi personel ve çeşitli sosyal projeler kapsamında binlerce geçici personel çalışmaktadır. SYGM’nin 2022 yılında tüm kamu ve kuruluşları içerisindeki sosyal yardım harcaması yaklaşık 87 milyar TL’yi bulmuştur. Yardımlardan faydalanan hane sayısı ise 4,4 milyon civarındadır (ASHB, 2023e: 134-136).

5737 sayılı Vakıflar Kanunu’nun⁹ 4. maddesi uyarınca özel hukuk tüzel kişiliğe sahip olan SYDV’ler yasal olarak ASHB’ye ya da SYGM’ye bağlı değildir. Vakıf statüsünden kaynaklanan bu durum, SYDV’leri yasal olarak bağımsız kılsa da fiili durumda ASHB’nin ve SYGM’nin koordinasyonunda hareket edilmekte ve yardım programları SYGM tarafından

---

⁸ Yardım programlarının türleri, başvuru şartları, yardım miktarları ve diğer ayrıntılar için bkz. (ASHB, 2023d).

⁹ 5737 sayılı Vakıflar Kanunu için bkz. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5737.pdf>

hazırlanmaktadır. SYDV'ler yardım programları için belirlenen kriterler ile kendi saha çalışmalarından elde ettiği bilgileri sentezleyerek yardım sürecini yürütmektedir. Örneğin SYGM tarafından hazırlanan bir yardım programının müracaatçılara uygulanması için “hanedeki kişi başı gelirin asgari ücretin üçte birinin altında olması” şartı, SYGM tarafından belirlenmektedir. Ancak ilgili SYDV bu program kapsamında değerlendirdiği bir başvuruyu, söz konusu şart sağlanmasına rağmen reddedebilir. Zira SYDV tarafından yapılan hane ziyaretinde hanenin kayıt dışı gelirinin olduğu, resmi kayıtlarda olmayan gayrimenkullere sahip olduğu, ticari faaliyetlerde bulunduğu ya da yardım almaya engel başka bir durum tespit edilebilmektedir. Dolayısıyla SYDV'ler, hanelerin fiili durumunu tespit etmek suretiyle sosyal yardımların hedefine ulaşmasını sağlamaya çalışarak önemli bir fonksiyonu yerine getirmektedir.

SYDV'lerin karar organı olan Vakıf Mütevelli Heyeti 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesine göre kurulmaktadır. Mütevelli heyeti içerisinde belediye başkanı, bakanlıkların taşra teşkilatlarından amirler, muhtarlar, sivil toplum temsilcileri ve hayırseverler üye olarak yer alabilmektedir. Mütevelli heyetleri mülkî idare amirinin tabii başkanlığında toplanmakta ve bulunduğu yerin il, ilçe, büyükşehir il ve büyükşehir ilçe olmasına göre farklı şekillenmektedir.¹⁰ Mütevelli heyeti, personel işe alma ve işten çıkarma, vakfın cari harcamalarına karar verme vb. bütün konularda nihai karar organı olarak görev yapmaktadır. Ayrıca 5737 sayılı Vakıflar Kanunu'nun 33. maddesine göre her yıl yapılması gereken vakıf iç denetimi, hizmet alma yoluyla yapılabildiği gibi vakfın mütevelli heyet üyelerinden oluşturulan denetim komisyonu tarafından da yapılabilmektedir. İç denetim raporları iki ay içerisinde Vakıflar Genel Müdürlüğüne bildirilir.

Sosyal yardımlarla özellikle toplumun en yoksul kesimi hedeflenmekle beraber pandemi ve doğal afet gibi durumlardan olumsuz etkilenen ve geçici yardıma ihtiyaç duyan insanlara da çeşitli destekler verilmektedir. Her yardım programı kendi içerisinde özelleştirilmekte ve başvuru şartları hedef kitlenin mağduriyet durumunu en iyi şekilde tespit etmeye yönelik hazırlanmaya çalışılmaktadır. Yardım programlarının başvuru sürecinden tamamlanmasına kadar SYDV'ler kritik bir rol üstlenmektedir. Özellikle saha çalışmalarıyla yardım başvurusu yapan haneler bizzat ziyaret edilerek bire bir görüşmeler yapılmakta, haneyle ilgili resmi kayıtlar ve görüşmelerde elde edilen bilgiler sentezlenerek sosyal inceleme raporu

---

¹⁰Mütevelli heyeti üyelerinin belirlenme süreciyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/mevzuat/ulusal-mevzuat/kanunlar/sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-tesvik-kanunu/>

hazırlanmaktadır. Hazırlanan sosyal inceleme raporu, hanenin yardım talepleri ve vakıf tarafından uygun görülen yardım türleri tavsiye niteliğinde vakfın mütevelli heyetine sunulmakta ve SYGM'nin yardım kriterleri gözetilerek nihai karar mütevelli heyeti tarafından verilmektedir. Böylece, yardımların en verimli şekilde, doğru hanelere ve kişilere ulaştırılması hedeflenmektedir. Örneğin, aile yardımları genel kategorisi kapsamında 2022 yılı Temmuz ayında başlayan Türkiye Aile Destek Programı için yapılan başvurular SYDV'ler tarafından incelenmiş ve SYGM'nin yardım alma kriteri olan "hanede kişi başı gelirin asgari ücretin üçte birinin altında olması" şartını sağladığı tespit edilen başvurular vakıf mütevelli heyetinin onayıyla kabul edilmiştir. Türkiye Aile Destek Programı ile 2023 yılı mart ayı dahil olmak üzere yaklaşık 26,1 milyar TL destek sağlanmıştır. Bu programda hanenin gelir durumuna göre hane başı aylık 850-1.250 TL arasına yardım yapılmaktadır. Ayrıca bu hanelere aylık 260 TL'ye kadar elektrik tüketim desteği verilmekte, çocuklu hanelere ise 350-650 TL arasında ek ödeme yapılmaktadır. Bu programdan 2,5 milyonu çocuklu olmak üzere 3,4 milyon hane faydalanmaktadır (ASHB, 2023c).

Sosyal yardım politikasının yapısal hedeflerinden biri bilişim sistemlerini kullanarak yardım süreçlerini daha konforlu ve verimli hale getirmektir. Bu kapsamda SYDV'lerin verimliliğini arttıran önemli bir sistem Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından geliştirilen Bütünleşik Sosyal Yardım Bilgi (BSYB) sistemidir. Vakıflarda kullanılan ve bütün vakıfların ortak bilgi havuzu olan elektronik veri bankası niteliğindeki BSYB sistemi yardım faaliyetlerine büyük katkılar sağlamıştır. BSYB sisteminde, yardım başvurusu yapan kişilerin (rıızaları dahilinde elde edilen) adres, çalışma durumu, mal varlığı, nüfus bilgileri, eğitim durumları gibi birçok bilgi yer almakta, bu bilgiler sayesinde yardım süreçleri çok daha hızlı ve isabetli yapılabilmektedir. Ayrıca bu sistemdeki veriler SYDV'ler tarafından gerçekleştirilen hane ziyaretleri ve inceleme raporları doğrultusunda sürekli güncellenmektedir. BSYB sistemine işlenen veriler sayesinde Türkiye'nin yoksulluk ve sosyal yardım haritası da güncel tutulmaktadır. Doğal afet ve pandemi gibi dönemlerde toplu sosyal yardım yapan ASHB, BSYB sistemindeki veriler üzerinden hareket etmekte ve aynı anda milyonlarca insana nakdi yardım aktarılabilmektedir. BSYB sisteminin e-devlet ile entegrasyonu ise kısmen sağlanmıştır. Sosyal yardım başvurularının bir kısmı e-devletten yapılabildiği gibi, başvuru süreçleri e-devletten takip edilebilmektedir. Bu entegrasyon, başvuranlar açısından büyük bir zaman tasarrufu sağlamakta ve sosyal yardım sürecini olabildiğince konforlu hale getirmektedir. BSYB sisteminin faydalarından biri ise yardıma ihtiyacı olduğu halde SYDV'ye bizzat gidemeyen engelli, hasta ve çekingen kişilere sağladığı

başvuru imkanındır. BSYB sistemi ile e-devlet arasındaki entegrasyon tamamlandığında, hane ziyaretleri dışındaki sosyal yardım sürecinin tamamının online yapılması beklenebilir. Buna ek olarak yurt içinden ücretsiz aranabilen Alo 144 Sosyal Yardım Hattı kurulmuştur. Alo 144 hattından yardım başvurusu henüz alınmamakla beraber, uzman personel tarafından yardımlarla ilgili ayrıntılı bilgi vermekte ve yardım süreçleri takip edilebilmektedir.

Diğer taraftan, SYDV'lerin acil sosyal yardım faaliyetlerindeki rolü de artırılmıştır. Acil sosyal yardımlarla ilgili SYDV'leri doğrudan ilgilendiren önemli bir çalışma 2023 yılı başında büyük ölçüde tamamlanmış ve ASYA adı altında kurulmuştur. Afet dönemlerinde yapılan aynı yardımlara yönelik bu ekipler ASHB'ye bağlı SYGM tarafından koordine edilmektedir. ASYA, 6-8 Şubat 2023 tarihlerinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesinde bir tanıtımın da yer aldığı bir organizasyonla kamuoyuna tanıtılması planlanmışken, 6 Şubat depremleri sebebiyle bu organizasyon iptal edilmiş ve ASYA ekipleri deprem günü afet bölgesinde görevlendirilerek ilk faaliyete başlamıştır.¹¹ Bu ekipler, yeni personel alıp yetiştirmek şeklinde değil, hali hazırda yardım faaliyetlerinde çalışan tecrübeli ve kalifiye personelden oluşturulmak istenmiş ve sosyal yardım alanındaki personel arasından gönüllülük esasıyla oluşturulmuştur. Bu amaçla, 2022 yılı içerisinde, SYDV'lerden afet durumlarında çalışmak üzere gönüllü talepleri alınmıştır. Böylece SYDV personeli olağan vakıf işlerine devam etmekle beraber, afet dönemlerindeki sosyal yardım faaliyetlerinde göreve çağrılmakta ve ASYA adı altında hizmet vermektedir. Dolayısıyla ASYA gönüllülerinin profiline bakıldığında SYDV'lerin öne çıktığı görülmektedir. İlk etapta yaklaşık 800 gönüllü ve 52 saha aracına sahip olan ASYA, deprem yardımları sürecinde ekibini genişletmiş ve Mayıs 2023 itibarıyla gönüllü sayısını yaklaşık 1500'e yükseltmiştir.

ASYA'nın kuruluş amacı ve ileriye dönük vizyonu, afet durumlarındaki aynı yardım faaliyetlerini tek elden yapmak üzere planlanmış görünmektedir. Bu anlamda, afet dönemlerinde, İçişleri Bakanlığına bağlı olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının (AFAD) daha ziyade arama kurtarma faaliyetlerine yoğunlaşacağı ve aynı yardım faaliyetlerinin ASHB'ye bağlı SYGM çatısı altında ASYA tarafından gerçekleştirileceği

---

¹¹ Sosyal Yardımlar Genel Müdürü Mehmet Demircioğlu 19 Şubat 2023 tarihinde yaptığı açıklamada ASYA'nın ilk faaliyetinin 6 Şubat depremleriyle gerçekleştiğini ve SYDV'lerden destek alındığını belirtmektedir: "Sayın Cumhurbaşkanımızın talimatıyla, bakanlığımızın destekleriyle... ..şu anda 1200 arkadaşımız ve Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarımızda çalışan arkada 7000 kişilik bir ekibimizle beraber ASYA ekibini kurduk. Tabi ASYA ekibinin şöyle bir manidar başlangışı oldu. Sayın Cumhurbaşkanımızın açılışını yapacağı gün maalesef deprem yaşadık. ASYA doğduğu gün koşturaya başlayan bir yardım ekibi haline geldi. Arkadaşlarımız can sipherhane çalışıyorlar." Ayrıntılı bilgi için bkz. "ASYA kurulduğu gün koşturaya başladı", (2023, 19 Şubat), Ulusal, <https://www.ulusal.com.tr/canli-baglanti-lar-konuklar/asya-kuruldu-gun-kosmaya-basladi-mehmet-demircioglu-ulusal-kanala-anlatti-15017487>. "ASYA ilk görevine çıktı", (2023, 7 Şubat), Yenişafak, <https://www.yenisafak.com/gundem/asya-ilk-gorevine-cikti-4505473>

öngörülebilir. ASYA'nın bel kemiği niteliğinde olacağı görünen SYDV'lerin her il ve ilçede örgütlendiği, her vakfın kendi görev alanındaki coğrafyaya ve toplumsal yapıya hakimiyeti, aynı zamanda sosyal yardım tecrübesi düşünüldüğünde, olağan dönemlerdeki gibi afet dönemlerinde de sosyal yardım faaliyetlerinin ASHB üst çatısı altında, SYGM koordinasyonunda ve SYDV personeli üzerinden gerçekleşmesinin hem yapısal anlamda hem de yardımların verimliliği konusunda daha iyi sonuçlar doğurabileceği söylenebilir.

5. 6 Şubat Depremlerinde Sosyal Yardımlar

6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremler 4'ü ağır (Kahramanmaraş, Adıyaman, Hatay, Malatya) olmak üzere toplam 11 ili, 62 ilçeyi ve 10.190 köyü etkileyerek büyük bir yıkıma sebep olmuştur. Yüz yılı aşkın süredir 6,0'dan büyük deprem olmadığı belirtilen bölgede aynı gün içerisinde biri Pazarcık merkezli 7,7 büyüklüğünde, diğeri Elbistan merkezli 7,6 büyüklüğünde olmak üzere iki deprem yaşanmıştır. Resmi açıklamalara göre bu depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 binden fazladır. 500 binden fazla binada ise hasar meydana gelmiştir (AFAD, 2023: 4-5; SBB, 2023: 6; Anadolu Ajansı, 2023b). Kamu kurumlarının ortaklaşa hazırladığı 17 Mart 2023 tarihli Deprem Değerlendirme Raporuna göre, depremde meydana gelen maddi zarar 1,6 trilyon TL'yi bulmuştur. Ayrıca deprem sonrasında yapılan acil destek, sigorta giderleri, enkaz kaldırma faaliyetleri gibi işlemler sebebiyle 351,4 milyar TL harcama yapılmıştır. 6 Şubat depremlerinin Türkiye'ye toplam maliyeti 2 trilyon TL civarında olup bu rakamın 2023 yılı milli gelirinin %9'una denk gelmesi beklenmektedir (SBB, 2023: 129-130).

Deprem sebebiyle tedarik edilen aynı yardım malzemeleri, bölgedeki 18 ilde kurulan 53 depoda muhafaza edilmiştir. Toplam 3.960 SYDV personeli yardım faaliyetlerinde yer almıştır. STK kaynaklı ve diğer gönüllülerin sayısı ise 3.000'e yaklaşmıştır. ASHB'den verilen bilgilere göre; toplam 26.417 tır, 445 helikopter ve 42 uçak seferiyle deprem bölgesine gönderilen yardım malzemeleri şöyledir: "76 Milyon 231 bin 684 litre su, 3 Milyon 464 bin 808 battaniye, 1 Milyon 811 bin 451 çuval kömür, 3 Milyon 495 bin 326 gıda kolisi, 1 milyon 243 bin 782 çocuk ve yetişkin mont, 3 milyon 566 bin 158 erkek/kadın/çocuk iç çamaşırı, 6 milyon 414 bin 509 çocuk ve yetişkin kışlık giysisi." (ASHB, 2023b).

Depremin kış mevsimine denk gelmesi hem enkaz altında kurtarılmayı bekleyen hem de depremden sonra hayatta kalan insanların ihtiyaç duydukları desteğin aciliyetini arttırmış, deprem bölgesine ulaştırılmak istenen yardımların beklenen hızda ulaşmaması sebebiyle depremedelerin mağduriyeti artmıştır. İlk depremin sabaha karşı saat 04:17'de henüz gece karanlığında gerçekleşmesi ve örneğin Malatya'da deprem gerçekleştiği sırada şehrin yaklaşık

yarım metre karla kaplı olması düşünüldüğünde durumun vahameti daha net ortaya çıkmaktadır. Binlerce insan göçük altında can verirken, binlerce insan enkaz altında kurtarılmayı beklemiş, yüzbinlerce insan kışın en soğuk günlerinden birinde, karanlıkta ve karla kaplı bir ortamda korku ve panik içerisinde çocuğuyla, yaşlısıyla, hastasıyla topyekun sokağa çıkmak zorunda kalmıştır. Depremden sonraki ilk saatlerde hayatta kalan insanlar ve yerel örgütlenmesi olan STK'lar harekete geçerek ilk şokun atlatılması için yoğun bir gayret göstermiştir.

Deprem bölgesine yönelik özel çabalar ve destekler depremzedelerin ihtiyaçlarını karşılamak noktasında büyük faydalar sağlamakla birlikte, depremin büyüklüğü ve sebep olduğu hasar devlet müdahalesini zorunlu kılmış ve kamu kurumlarına önemli görevler düşmüştür. Depremin duyulmasıyla birlikte devlet kurumları harekete geçirilmiş, deprem bölgesine kurtarma ekip ve ekipmanları sevk edilmeye başlanmıştır. Koordinasyon ve yönetim için toplam 51 vali, yaklaşık 200 kaymakam ve vali yardımcısı, ayrıca birçok bürokrat bölgede görevlendirilmiştir. Ancak depremin 11 ili kapsayan bir alana yayılması ve mevsim şartları sebebiyle devlet desteğinin bölgeye ulaşmasında çeşitli gecikmeler yaşanmıştır. Süleyman Soylu, "Tarafsız Bölge" (Görüşmeci: Ahmet Hakan, Video Kaydı, Görüşme 18 Şubat 2023). Depremin toplumda yarattığı infial Türkiye'yi harekete geçirmiş, ülkenin her tarafından deprem bölgesine aynı ve nakdi yardımlar gönderilmiş (Anadolu Ajansı, 2023a), bununla yetinmeyen binlerce gönüllü bizzat deprem bölgesine giderek (NTV, 2023) yardım faaliyetlerine katılmıştır. Aynı zamanda bölge dışından gelen belediye ekipleri ve sivil toplum kuruluşları, kalifiye ekipleri ile birlikte depremzedelerin yemek ve malzeme ihtiyacını karşılamak noktasında önemli katkılar sağlamıştır.

Resmî kurumlar, 6 Şubat depremlerinden sonra arama kurtarma ve sosyal yardım faaliyetlerinde geç kaldıkları yönde eleştirilmiştir. Bu eleştiriler bazı açılardan haklılık içerse de bu depremleri kendi koşulları içerisinde değerlendirmek gerekir. Şöyle ki, 6 Şubat saat 04.17'de gerçekleşen ilk deprem 11 ili kapsayan bir alanda gerçekleşmiş ve milyonlarca insan gece karanlığında sadece birkaç dakika içerisinde sokağa dökülmüştür. Deprem bölgesinde, devlet imkanlarını harekete geçirecek ve görev alması beklenen personel de depremde konumunda kalmış ve deprem bölgesindeki herkes haklı olarak öncelikle kendi canını ve ailesini güven altına almaya çalışmıştır. Deprem bölgesi dışındaki kurumlar ise vakit kaybetmeden harekete geçmiş ancak özellikle mevsim şartları sebebiyle bölgeye ulaşmak zaman almıştır. Aynı zamanda, depremzedelerin deprem bölgesinden uzaklaşma çabası, deprem bölgesine giden bütün yollarda aşırı yoğunluk yaşanmasına ve yolların tıkanmasına

sebeplendir. Karayollarındaki bu durum depremden sonraki yaklaşık iki gün boyunca devam etmiştir. Havayolları ise havaalanlarındaki tahribat ve gerekli kontrollerin zaman alması sebebiyle hemen kullanılamamış, kullanılabilen alanlar ise aşırı uçuş taleplerine cevap verememiştir. Tüm bunlar düşünüldüğünde devlet desteğinin saatler içerisinde tam teşekküllü olarak depremedelere ulaşamaması anlaşılabilir görünmektedir. Ayrıca AFAD'ın (2011: 19, 37) belirttiğine göre dünya çapında yaşanan ve gelişmiş ülkeleri de kapsayan afet tecrübeleri göstermiştir ki, büyük afetlerden sonraki ilk 72 saatte afetzedelere yardım ulaştırmak çok zordur ve bu sürede insanlar kendi imkanlarıyla hayatta kalmaya çalışmalıdır. Zira yardım personeli, onların aileleri ve yardım ekipmanları depremden etkilenmektedir. Dolayısıyla afet konusunda uzmanlaşmış kurum ve kuruluşlar açısından büyük afetlerden sonraki ilk 72 saatte afetzedelerin kendi çabalarıyla hayatta kalmaları gerektiği yönünde bir ön kabul olduğu görülmektedir. Bu durumda insanların afet durumlarında kendilerine yardım ulaşana kadar neler yapmaları gerektiğine dair bilgilendirici ve tedbirli olmaları gerekir. AFAD bu konuda afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yapılması gerekenlerle ilgili açık erişimli yayınlar¹² yapsa da toplumdaki bilinç düzeyinin yeterli olmadığı¹³ görülmektedir. Bu konuda -özellikle eğitim müfredatının afet bilincini aşılama konusundaki eksikliklerinin¹⁴ giderilmesi başta olmak üzere- daha etkin çalışmalar yapılması gerektiği söylenebilir.

6. 6 Şubat Depremlerinde SYDV'lerin Etkinliği

6 Şubat depremlerinin etkilediği alanın büyüklüğü, tahribatın boyutu ve mevsim şartları başta olmak üzere çeşitli sebeplerle deprem bölgesine devlet destekli yardımların ulaşması zaman almıştır. Bununla birlikte deprem bölgesindeki kamu kurum ve kuruluşlarının görev yapmaya müsait personeliyle birlikte faaliyetlere hemen başladığını belirtmek gerekir. Bu süreçte deprem bölgesindeki SYDV'ler de diğer kurumlara benzer şekilde harekete geçmiş ve çalışabilecek personel yardım faaliyetlerine katılmıştır. SYDV'ler, depremin ilk gününden itibaren aynı yardım faaliyetlerinde devreye girmiş, il ve ilçelerde kurulan aynı yardım depolarındaki mevcut yardımlar dağıtılmaya başlanmış, depolara gelen yeni yardım

---

¹² AFAD "Afete Hazır Türkiye Projesi" kapsamında yayınlar yaparak afet bilincini arttırmayı hedeflemektedir. Ayrıca AFAD'ın resmi internet sitesinde bulunan E-Kütüphanede birçok kitap, makale vb. yayın açık erişimli olarak sunulmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.afad.gov.tr/afete-hazir-turkiye>, <https://www.afad.gov.tr/kitaplar>.

¹³ Erdoğan, Türkiye'de afet konusundaki yetersiz bilincin önemli bir sebebi olarak geleneksel kültürel yapıyı işaret etmektedir. Bu yapıda insanlar afetlerde neler yapılması gerektiğine ilişkin bilgileri geçmişten süregelen öğretilerle edinmekte, buna karşın afetlere ilişkin mevzuatlara, bilimsel gelişmelere ve yöntemlere karşı mesafeli olabilmektedir (Erdoğan, 2023: 724-725).

¹⁴ Ders kitaplarında deprem afetlerine yönelik hazırlıkların yeterli seviyede işlenmediği ve içeriklerin yetersiz olduğu, bilimsel araştırmalarda ortaya çıkmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kıymaz vd., 2023; İçme & Büyük, 2023.

malzemeleri de hızlı bir koordinasyonla depremzedelere ulaştırılmaya çalışılmıştır. Yardım faaliyetlerinde SYDV personeli yanında birçok kamu kurumundan personel ve yardım gönüllüleri çalışmıştır. Vali ve kaymakamların kontrolünde gerçekleşen faaliyetlerdeki en önemli husus ise yardım faaliyetlerinin koordinasyonu olmuştur. Koordinasyon için de devreye giren en önemli ekiplerden biri SYDV personelidir. Vakıf personeli çalıştıkları bölgenin sosyal, ekonomik ve coğrafik yapısına hâkim olmakla beraber bölge halkıyla gelişen ilişkileri ve muhtarlarla yakın mesailerini sebebiyle güçlü bir iletişim ağına sahiptir. SYDV personeli bu özellikleriyle, koordinasyon faaliyetlerinde hem vali ve kaymakamlara hem de deprem bölgesi dışından gelip yardım faaliyetlerine katılan ekiplere rehberlik etmiştir. Örneğin, deprem bölgesindeki bir ilçede hangi mahallelerin ve köylerin ne türde malzemeye daha çok ihtiyaç duyabileceği, ihtiyaçlarının niteliği gibi konularda bilgi ve tecrübe sahibi olan vakıf personelinin desteği alınmış, böylece yardım faaliyetlerinin amacına ulaşması daha olası hale gelmiş ve kaynaklar daha verimli kullanılabilmiştir.

Depremden sonra ortaya çıkan mağduriyetin boyutu toplumdaki yardımlaşma hassasiyetini ciddi seviyelere taşımıştır. Deprem sebebiyle bakıma muhtaç hale gelen çocukların toplumdaki yansıması, bu hassasiyeti gösterir niteliktedir. 1 Ocak 2023'ten deprem gününe kadar ASHB'ye 699 adet koruyucu aile başvurusu yapılmışken depremden sonra bu sayı olağanüstü bir artışla 320 bini geçmiştir (ASHB, 2023a). Ülkenin her tarafından deprem bölgesine gönderilen aynı yardımların depolara sığmayacak kadar birikmesi de toplumdaki yardımlaşma hassasiyeti gösteren başka bir husustur. Yardım tırlarını boşaltmak için boş depo bulunamayan yerlerde spor salonları ve sağlam olduğu düşünülen üniversite binaları gibi yerler geçici depo olarak kullanılmıştır. Bu depolarda SYDV personeli de çalışmış ve aynı yardım malzemelerini ayırıştırma ve dağıtım operasyonlarını yönetmişlerdir.

Deprem yardımları sürecinde dikkat çeken bir husus ise STK'ların faaliyetleri ve diğer yardım gönüllülerinin gayretidir. STK'lar birçok alanda depremzedelere destek olmakla beraber, özellikle sıcak yemek konusunda büyük bir katkı sağlamıştır. Ayrıca bağımsız olarak, bireysel ya da arkadaş grubu şeklinde deprem bölgesine gelerek yardım faaliyetlerine katılan binlerce gönüllü olmuştur. Hiçbir maddi çıkar gözetmeden faaliyetlere katılan gönüllülerin, büyük bir özveri sergiledikleri ve sadece fiziki anlamda değil, psikolojik açıdan da depremzedelere moral ve motivasyon kazandırdıkları söylenebilir. Gönüllülerin, ülkenin her tarafından farklı eğitim seviyelerine sahip; işsiz ve yoksul insanlardan, makam ve kariyer sahibi akademik ünvanlı insanlara kadar geniş bir yelpazeden oluştuğu görülmüştür. Gönüllülerin deprem bölgesindeki çalışmaları, "sosyal yardımların toplumdaki yardımlaşma kültürünü

olumsuz etkilediği” yönündeki eleştirileri, en azından afet dönemleri hususunda boş çıkarmıştır. SYDV personeli ise yardım faaliyetlerinde çalışmak isteyen gönüllülerin koordinasyonunda görev almış ve diğer ekiplerin yükünü azaltmıştır.

Öte yandan, yardımların daha hızlı ve verimli dağıtılması amacıyla ASHB tarafından sosyal marketler faaliyete geçirilmiştir. Deprem bölgesinde; 11’i gezici olmak üzere toplam 214 sosyal market kurulmuştur (ASHB, 2023b). Deprem bölgesinde faaliyet gösteren SYDV’lere ek olarak Türkiye’nin diğer bölgelerindeki SYDV’lerden görevlendirilen vakıf personeli, 15 günlük periyodlarla deprem yardımı faaliyetlerine katılarak sosyal marketlerin ve diğer yardım noktalarının koordinasyonunda görev almıştır. Bunun yanında, yardım depolarındaki yük taşıma araçlarıyla, belli programlar çerçevesinde, en ücre köylere kadar aynı yardımlar ulaştırılmaya çalışılmış, bu dağıtımların koordinasyonunda, dağıtımında ve diğer saha çalışmalarında SYDV personeli aktif şekilde yer almıştır.

Aynı yardım çalışmalarının yanında nakdi yardımların dağıtımında da SYDV’lerin ön plana çıktığı görülmüştür. Nakdi yardım yapılması amacıyla, ASHB tarafından SYDV’lere (26 Mayıs 2023 itibarıyla) toplam 1 milyar 851 milyon TL gönderilmiştir (ASHB, 2023b). Bu yardım, AFAD’ın depremzedelere ödediği yardımlardan bağımsız ve deprem bölgesindeki en yoksul kesimlere ek destek olmak amacıyla gönderilen bir yardımdır. SYDV’ler, sorumluluk alanlarındaki bölgelerde tespit ettikleri ve ekonomik durumuna göre sınıflandırdıkları depremzedelere bu yardımları aktarmaya çalışmıştır. Yöntem açısından vakıfların dağıttığı nakdi yardımlar ile AFAD’ın dağıttığı nakdi yardımlar farklılaşmaktadır. AFAD’ın yardımları resmi hane kayıtları, resmi ikametgah adresi ve hanelerin resmi hasar durumu verileri dikkate alınarak yapılan merkezi bir yardımdır. Ancak vakıflar yardım yaparken yerel bir örgütlenme türü olmasının kendilerine sağladığı avantajlarla, resmi kayıtları ve fiili durumları kıyaslama imkanına sahiptir. Bu sayede yardımların hedefine ulaşması konusunda daha isabetli kararlar alınabilmektedir. Örneğin, deprem bölgesinde yaşamadığı halde ikametgahı deprem bölgesinde olan bir hane halkı AFAD tarafından “hane başı destek ödemesi” adı altında ödenen 10 bin TL tutarındaki yardımı¹⁵ alırken, (bir haneye birden fazla yardım yapılmadığı için) aynı adreste fiili olarak yaşayan ve ikametgahı bu evde bulunan depremzedelerin hane başı destek ödemesini alamadığı durumlar yaşanmıştır. Bu durumların itiraz ve düzeltme işlemleri ise haksız yere yardım alan kişilerin bu ödemeyi iade etmemesi veya geciktirmesi sebebiyle uzamaktadır.

---

¹⁵ Hane başı destek ödemesi Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından deprem bölgesinde tespit edilen 1,5 milyondan fazla haneye ödenmiş, ikametgah sorunları sebebiyle yapılan yanlış ödemelere ilişkin itirazlar için AFAD’a başvurulması gerektiği duyurulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. <https://www.afad.gov.tr/hane-basi-destek-odemesi-hk-basin-duyurusu>.

SYDV'ler ise ellerindeki resmi kayıtları saha çalışmalarında tespit ettikleri fiili durum ile sentezlediği için bu tür durumlar çok daha istisnaidir. Bununla beraber, AFAD'ın politikasını deprem yardımlarının aciliyeti bağlamında değerlendirmek ve söz konusu sorunlar için ikametgâh sistemindeki yetersizliğe işaret etmek gerekir.

Bunlara ek olarak, SYDV'lerde kullanılan ve bütün vakıfları birbirine bağlayan online BSYB sistemi deprem yardımları sürecinde büyük katkı sağlamıştır. BSYB sistemi sayesinde vakıflara başvuru yapan kişilerin hanesindeki çalışma durumu, mal varlığı ve sosyal yardımlardan faydalanma geçmişi gibi önemli bilgiler yer almaktadır. Başvuran kişilerin rızası dahilinde ulaşılan bu bilgiler sayesinde daha isabetli yardım kararları verilmektedir. BSYB sistemi, Çin'den dünyaya yayılan ve 2020 yılı başlarında Türkiye'de etkisini gösteren Covid-19 pandemisi sürecinde büyük fayda sağlamış ve hükümet tarafından Faz 1, Faz 2 ve Faz 3 diye adlandırılan nakdi yardım destek programları, online eğitim sebebiyle yoksul öğrencilere tablet desteği ve diğer ayni ve nakdi desteklerin verileceği hanelerin ve kişilerin en hızlı ve doğru şekilde tespit edilmesi için kullanılmıştır (Aydın & Öztürk, 2021: 155-157). BSYB sistemine işlenen hane bilgileri ve yapılan yardımlar, bir taraftan faaliyetlerin verimliliğini arttırmakta, diğer taraftan vakıflar arasındaki mükerrer işlemleri engelleyerek kaynakların verimliliğini sağlamaktadır. Deprem bölgesi dışındaki SYDV'lerde depremzedelere yardım yapılırken de BSYB sistemi etkinliğini göstermiştir. Zira depremden sonra milyonlarca depremzede deprem bölgesinin dışına çıkarak güvenli buldukları şehirlere gitmiştir. Geçici olarak yerleştikleri yerlerde yardım talebi olan depremzedeler buldukları il veya ilçede SYDV'ye başvurmuştur. Yardım başvurusu alan vakıflar en doğru kararı verebilmek için hane bilgilerini ve yardım geçmişini görebildikleri BSYB sistemini kullanmıştır.

Öte yandan, SYDV'lerin deprem yardımları sürecinde çeşitli sorunlar yaşadığı ve bu sorunların yardım faaliyetlerini olumsuz etkilediği görülmüştür. Deprem yardımları sürecinde SYDV'lerin önündeki en büyük engelin kurumsal yapıları ve imaj yetersizliği olduğu söylenebilir. SYDV'lerin özel hukuka tabi tüzel kişilik kapsamında olmaları resmî kurumlar nezdinde yeterince tanınmamalarına sebep olmaktadır. Bunun yanında, medyaya yansıyan kamu kaynaklı yardım faaliyetlerine ilişkin beyanlarda SYDV'ler öne çıkarılmamakta ve bu durum toplumdaki bilinirliği azaltmaktadır. Buradaki resmî kurumlar tarafından tanınmama durumu, resmi kurumların SYDV'leri statü ve yetki hiyerarşisi içerisinde görmeyerek vakıfların yürüttüğü yardım faaliyetlerine ilgisiz kalmalarını; toplumdaki bilinirliğin az olması durumu ise sosyal yardımlardan faydalanmayan ve buna ihtiyaç duymayan toplum kesiminin SYDV'ler ve faaliyetleri hakkında bilgi sahibi olmamasını ifade etmektedir. Buna karşılık

Kızılay ve AFAD gibi bilinirliği yüksek kuruluşların sahip olduğu kurumsallaşma ve toplumsal imaj, yaptıkları faaliyetlerin önündeki engelleri aşmak noktasında kolaylık sağlamaktadır. Ancak vakıflar resmen kamu kuruluşu dahi olmamaları sebebiyle bu konularda çeşitli engellerle karşılaşmakta ve en büyük sorunu da sahada bizzat halka temas eden, insanların sorunlarını birebir dinleyen ve en iyi şekilde yardım dağıtılması konusunda devlet kaynaklarının verimliliğini sağlayan SYDV personeli yaşamaktadır. Örneğin, deprem yardımı faaliyetlerinde, saha bilgileri ve tecrübeleri sebebiyle direkt vali ve kaymakamlarla çalışan ve kritik görevler üstlenen vakıf personeli, görevleri sırasında yardım gönüllülerini ve kamu personelini organize ederken diğer görevliler tarafından yetki ve tanınma sorunu yaşamışlar, çalıştıkları kurumun ismini söylemekle beraber çoğu zaman SYDV'lerin yapısını ve fonksiyonunu açıklamak durumunda kalmışlardır. Dolayısıyla SYDV'lerin, devletin en yaygın sosyal yardım örgütlenmesi olmasına rağmen yeterli kurumsallaşmaya sahip olmadığı ve toplumsal imajının yaptığı faaliyetlerin gerisinde kaldığı söylenebilir. Ayrıca SYDV personelinin yardım faaliyetlerindeki önemine rağmen kurumsal yapıları sebebiyle çalışma koşullarıyla ilgili sorunlar yaşadıkları görülmektedir. Örneğin, deprem bölgesindeki kamu kurum ve kuruluşlarda çalışan personele altı ay boyunca 2.059,00 TL'lik destek ödemesi yapılmasına ilişkin 11.05.2023 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararının deprem bölgesindeki SYDV personeline de uygulanmasına dair bir inisiyatif alınmamıştır. Depremden sonra başka şehirlerdeki yakınlarının evine sığınan, kiralık ev bulan, evi sağlam olduğu için deprem bölgesinde kalan ya da devletin sağladığı imkanlarla barınma ihtiyacını gideren ancak bu süreçte aktif görev yapmayan memurlar ve kamudaki geçici işçiler söz konusu destekten faydalanırken, yardım faaliyetlerinde en ön saflarda aktif çalışan SYDV personeline bu ödemelerin yapılabilmesi konusunda SYGM'nin sessiz kalması, büyük bir haksızlık algısına ve motivasyon düşüklüğüne sebep olmuştur. Söz konusu ödemenin yapılabilmesi için girişimler devam etse de (2023 yılı aralık ayı itibarıyla) henüz olumlu sonuç alınamamıştır.

7. Sonuç

SYDV'ler, ülkenin her il ve ilçesinde bulunan 1003 şubesiyle olağan dönemdeki en aktif ve yaygın yardım kurumudur. Bu sayede elde edilen bilgi ve tecrübe olağanüstü dönemlerde de vakıfları öne çıkarmıştır. SYDV'ler, 2020 yılında Covid-19 pandemisi sebebiyle evinden çıkamayan insanlara sosyal yardım sağlayan Vefa Sosyal Destek Gruplarının en önemli paydaşlarından biri olmuştur.¹⁶ 6 Şubat depremlerinden sonra yürütülen yardım faaliyetlerinde

---

¹⁶ Vefa Sosyal Destek Gruplarının faaliyetleri ve SYDV'lerin rolü için bkz. (Aydın & Öztürk, 2021).

de SYDV'lere önemli görevler düşmüştür. Bu görevleri üç gruba ayırmak mümkündür. Bunlar; rehberlik, koordinasyon ve saha çalışmalarıdır.

Rehberlik görevi, SYDV'ler tarafından, deprem bölgesine gelerek faaliyette bulunan resmi ve gayriresmi kişi ve kurumlara yönelik yerine getirilen bir görevdir. Özellikle deprem yardımlarının genel koordinasyonunda birinci dereceden yetkili olan vali ve kaymakamlara rehberlik edilmiş ve yardım süreçlerinin verimliliği arttırılmıştır. Bunun yanında deprem bölgesine gelen gönüllü ekipler de SYDV personelinin destek olarak faaliyet göstermiştir.

Koordinasyon görevi, deprem bölgesindeki yardım çalışmalarında kullanılan devasa büyüklükteki aynı yardım depolarından herhangi bir köy ya da mahalleye gönderilecek aynı yardım araçlarına, çadır kentlerin kontrolünden sıcak yemek dağıtımına kadar geniş bir yelpazede gerçekleşmiştir. Koordinasyon görevlerinde resmi faaliyetler yoğunluklu olmakla beraber gönüllü ekiplerinin yönlendirilmesini ve yönetilmesini de içermektedir.

Saha çalışmaları ise SYDV personelinin asıl yetkin oldukları alan olması bağlamında en yaygın faaliyet gösterilen alanlardan biridir. SYDV personelinin bir kısmı yukarıda bahsedilen rehberlik ve koordinasyon görevlerini yerine getirirken diğer çalışabilir durumdaki personelin çoğu sahaya çıkmış ve çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur. Bunlar; aynı yardımların bizzat dağıtımını, henüz ulaşılmamış depremedelerin tespiti ve ihtiyaçlarının giderilmesi, depremedelerin ihtiyaç duydukları yardım türlerinin tespit edilerek dağıtım noktalarına bildirilmesi, ASHB ve SYGM tarafından verilen diğer görevleri içermektedir. Ayrıca deprem bölgesinde bireysel yardım yapmak isteyen gönüllüler de saha personelinin desteğiyle aynı ve nakdi yardımlarını dağıtma imkânı bulabilmiştir.

Bununla beraber, SYGM tarafından kurulan ve ilk faaliyetini 6 Şubat depremleriyle gerçekleştiren ASYA ekipleri çoğunlukla SYDV personelinin oluşturmuştur. 6 Şubat depremleri sebebiyle henüz tanıtımı yapılamayan ASYA'nın ilk afet yardımları tecrübesinde SYDV'lerin büyük bir payının olduğu görülmüştür. İlerleyen süreçte ASYA'nın en önemli kalifiye personel gücünün SYDV'lerden sağlanacağı söylenebilir.

Özetle, SYDV'ler Türkiye'nin en ücra köyelerine kadar ulaşabilen yaygınlıkları, sahip oldukları bilişim sistemi, tecrübeleri ve yakın dönemde kurulan ASYA ekipleri içerisindeki kritik pozisyonları ile olağan ve olağanüstü dönemlerde yardım faaliyetlerinin koordinasyonunda, yardımların dağıtımında ve takibinde birinci dereceden rol oynayan ve devletin yardım eli görevini yerine getiren en önemli paydaşlardan biridir. Covid-19 pandemisi ve deprem yardımları sürecinde yaptığı çalışmaların gösterdiği üzere SYDV'ler, olağanüstü

dönemlerde görev yapan güvenlik güçleri ve sağlık çalışanları yanında, diğer acil destek ekipleriyle birlikte kesintisiz çalışan üçüncü bir güç olarak yer almaktadır. Bunun yanında, kurumsal yapılarındaki ve personelin çalışma koşullarındaki sorunların giderilmesi halinde SYDV'lerin; kaynakların kullanımı, ihtiyaç sahiplerinin tespiti ve yapılan yardımların amacına ulaşması gibi konularda daha etkili olacağı öngörülebilmektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2011). Olağandışı durumlarda yaşamı sürdürme. M. Kadioğlu (Ed.). Erişim Tarihi: 15.04.2023, <https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/3475/xfiles/olagandisi.pdf>.
- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2018). Türkiye’de afet yönetimi ve doğa kaynaklı afet istatistikleri. Erişim Tarihi: 18.04.2023, <https://afad.gov.tr/kitaplar>.
- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2019). Deprem nedir?. Erişim Tarihi: 18.04.2023, <https://www.afad.gov.tr/deprem-nedir>.
- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2023). Kahramanmaraş depremleri ön değerlendirme raporu. Erişim Tarihi: 04.05.2023, <https://deprem.afad.gov.tr/1aafb0ea-a818-4d9f-b067-86d545d596b9>.
- Anadolu Ajansı. (2023a). Deprem bölgesine yardım ve destekler artarak devam ediyor. Erişim Tarihi: 14.04.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/deprem-bolgesine-yardim-ve-destekler-artarak-devam-ediyor/2808354>.
- Anadolu Ajansı. (2023b). Kahramanmaraş merkezli depremlerde hayatını kaybedenlerin sayısı 50 bin 96 oldu. Erişim Tarihi: 14.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/kahramanmaras-merkezli-depremlerde-hayatini-kaybedenlerin-sayisi-50-bin-96-oldu/2850716>.
- Anadolu Ajansı. (2023c). STK'lerin deprem bölgesindeki çalışmaları sürüyor. Erişim Tarihi: 14.11.2023, <https://www.aa.com.tr/tr/asrin-felaketi/stklerin-deprem-bolgesindeki-calismalari-suruyor/2816384>.
- ASHB (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). (2023a). Bakanımız Derya Yanık TV100 canlı yayımına katıldı. Erişim Tarihi: 10.06.2023, <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakanimiz-derya-yanik-tv100-canli-yayinina-katildi/>.
- ASHB (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). (2023b). Bakanımız Derya Yanık: "Depremlerden etkilenen vatandaşlar için bugüne kadar 1 milyar 851 milyon TL kaynak aktardık". Erişim Tarihi: 10.06.2023, <https://www.aile.gov.tr/haberler/bakanimiz-derya-yanik-depremlerden-etkilenen-vatandaslar-icin-bugune-kadar-1-milyar-851-milyon-tl-kaynak-aktardik/>.
- ASHB (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). (2023c). Bakanımız Derya Yanık: “Türkiye aile destek programında hanelerimize sağladığımız destek tutarı 26,1 milyar tl’yi aştı”. Erişim Tarihi: 12.06.2023, <https://www.aile.gov.tr/sygm/haberler/bakanimiz-derya-yanik-turkiye-aile-destek-programi-nda-hanelerimize-sagladigimiz-destek-tutari-26-1-milyar-tl-yi-asti/>.
- ASHB (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). (2023d). Sosyal yardım programlarımız. Erişim Tarihi: 12.06.2023, <https://www.aile.gov.tr/sygm/programlarimiz/sosyal-yardim-programlarimiz/>.
- ASHB (Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı). (2023e). 2022 Yılı Faaliyet Raporu. Erişim Tarihi: 22.06.2023, https://www.aile.gov.tr/media/129482/ashb_2022-idare-faaliyet-raporu.pdf.
- Aydın, A. & Öztürk, Ş. (2021). Türkiye’nin yoksullukla mücadelesinde sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının rolü; pandemi dönemi örneği. *Akademik İzdüşüm Dergisi*, 6 (1), 141-162. Erişim Tarihi: 05.04.2023, <https://dergipark.org.tr/en/pub/beuiibfaid/issue/61094/891144>.
- Azrak, Ü. (1961). Sosyal devlet ve 1961 Türk anayasasının sistemi. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 27(1-4), 208-224.

- Bozkurt, V. (2023). Depremın toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası*, 14 (1), 77-99. Erişim Tarihi: 12.07.2023, <https://dergipark.org.tr/en/pub/avrasyadosyasi/issue/78803/1303147>.
- Cansel, E. (1969). Sosyal devlet ve aile. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3).
- CRED & UNDRR (Centre for Research on the Epidemiology of Disasters and United Nations Office for Disaster Risk Reduction). (2020). The human cost of disasters: An overview of the last 20 years (2000-2019). 13 Ekim 2022. <https://www.undrr.org/publication/human-cost-disasters-overview-last-20-years-2000-2019>.
- Erdoğan, B. (2023). Depremın sosyolojisi: 6 şubat felaketinin toplumsal ve kültürel boyutları. *TRT Akademi*, 8 (18), 718-725. DOI: 10.37679/trta.1306900.
- Giddens, A. (1994). *Modernliğin sonuçları*. (Çev. E. Kuşdil). (1. Baskı). Ayrıntı Yayınları.
- İçme, T. & Büyük, U. (2023). Türkiye’de deprem eğitimi: Fen bilimleri ders kitaplarının deprem eğitimine yönelik analizi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (3), 944-958. DOI: 10.33206/mjss.1259183.
- İşçi, C. (2008). Deprem nedir ve nasıl korunuruz. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, 3 (9), 959-982. Erişim Tarihi: 10.05.2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jyasar/issue/19121/202898>.
- Kıymaz, M. S., Ahat, O., Turan, M., Arslan, S. & Yenitürk, N. (2023). Türkçe ders kitaplarında deprem hazırlığı üzerine bir inceleme. *Çocuk Edebiyat ve Dil Eğitimi Dergisi*, 6 (1), 16-36. DOI: 10.47935/ceded.1275179.
- NTV. (2023). Binlerce yardım gönüllüsü İstanbul Havalimanı'na akın etti. Erişim Tarihi: 16.04.2023, <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/binlerce-yardim-gonullusu-istanbul-havalimanina-akin-etti,aF8eqkTD0UGY1na5EZ-sDA/1AEBEQCy-E218-fRK4uzJQ>.
- Özdoğan, S. (1993). Türkiye’nin deprem bölgeleri. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 2, 53-68.
- Poggi, G. (2012). *Modern devletin gelişimi*. (Çev. Ş. Kut ve B. Toprak). (6. Baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- SBB (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı). (2023). 2023 Kahramanmaraş ve Hatay depremleri raporu. Erişim Tarihi: 20.04.2023, <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/>.
- Soylu, Süleyman. “Tarafsız Bölge” (Görüşmeci: Ahmet Hakan, Video Kaydı, Görüşme 18 Şubat 2023). <https://www.youtube.com/watch?v=IkyRMs-5L2s>.
- Statista. (2016). Countries with the most earthquakes from 1900 to 2016. Erişim Tarihi: 22.04.2023, <https://www.statista.com/statistics/269648/number-of-earthquakes-by-country/>.
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin öteki yüzü: Yoksulluk*. (4. Baskı). İletişim Yayınları.
- Taş, H. Y. & Özcan, S. (2012). Türkiye’de ve Dünya’da yoksulluk üzerine bir araştırma. *In International Conference on Eurasian Economies* (Vol. 423, October, p. 430).
- Taşgın, N. Ş. & Özel, H. (2011). Türkiye’de sosyal hizmetlerin dönüşümü. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 22 (2), 175-190. Erişim Tarihi: 20.03.2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48441/613671>.
- TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu). (2022). Yoksulluk ve yaşam koşulları istatistikleri 2022. Erişim Tarihi: 21.05.2023, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yoksulluk-ve-Yasam-Kosullari-Istatistikleri-2022-49746>.